

Під час досудового розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм при підготовці матеріалів до проведення експертизи взаємодія, що здійснюється в одній із непроцесуальних форм, спрямовується на консультування слідчого щодо:

- можливостей окремого виду експертизи для виявлення обставин, необхідних для встановлення істини, які сформовані на даному етапі науково-технічного прогресу;
- якісних і кількісних характеристик об'єктів, які направляються на експертне дослідження, при цьому особлива увага має приділятися зразкам, що призначаються для проведення ідентифікаційних досліджень;
- повного та коректного формування питань, які слідчий виносить на вирішення судової експертизи, для отримання максимальної інформації при розслідуванні злочину;
- дотримання вимог щодо упакування й транспортування об'єктів дослідження до місця проведення експертизи з метою усунення можливості їхнього псування.

Процесуальне законодавство України надає експерту право на участь у допитах та інших слідчих діях. Під час проведення подібних дій з дозволу слідчого експерт може з'ясовувати інформацію, яка стосується призначення експертизи. Крім того, законодавчо передбачено право судового експерта на експертну ініціативу, а саме: указувати у висновку експерта на факти, виявлені під час проведення експертизи, які мають значення для справи, але щодо яких йому не були поставлені питання, та на обставини, що сприяли (могли сприяти) вчиненню правопорушення [4].

На заключному етапі використання слідчим висновку експерта є його оцінка. Складність її обумовлена необхідністю розуміння слідчим тієї галузі спеціальних знань експерта у межах якої проводилась судова експертиза, що обумовлено відсутністю спеціальної підготовки слідчого та може спричинити прийняття ним помилкових рішень. Означена оцінка включає визначення процесуальної допустимості висновку, логічного й наукового його обґрунтування. Поряд із цим, слідчий часто не може оцінити наукову обґрунтованість висновків, правильність вибору та застосування методів експертного дослідження. Це обумовлено тим, що для такої оцінки слідчий повинен мати ті ж самі знання, що й експерт, а також бути обізнаним у сфері відповідності використаних методів сучасним досягненням окресленої галузі знань. На наше переконання, усунути наведену вище прогалину може допомогти консультація з компетентним фахівцем з питань оцінки даного доказу, серед яких на перших позиціях має бути судовий експерт. Такі консультації сприяють більш ефективному використанню слідчим висновку експерта для вирішення завдань досудового розслідування злочинів у сфері фінансування соціальних цільових програм.

Таким чином, взаємодія слідчого із судовим експертом здійснюється практично під час всього процесу досудового розслідування у процесуальних та непроцесуальних формах і набуває максимальної ефективності за умови обізнаності слідчого у можливості отримання необхідної інформації під час такої взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Волобуєв А. Ф., Осика І. М., Степанюк Р. Л. Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів : монографія. Харків : Курсор, 2009. 320 с.

УДК 343.98

Губанова І. В., завідувач сектору Харківського НДІСЕ

ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИЗНАЧЕННЯМ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі розвитку економіки платоспроможність підприємства є однією з найважливіших умов його господарської діяльності. Під платоспроможністю розуміють наявність у підприємства коштів для погашення ним у встановлений термін і в повному обсязі своїх боргових зобов'язань, які впливають із кредитних та інших операцій грошового характеру [1]. Однак у процесі свого функціонування та розвитку суб'єкти господарювання досить часто стикаються з проблемою втрати платоспроможності. Для визначення найбільш ефективних шляхів відновлення платоспроможності необхідно провести аналіз причин її втрати.

Дослідженням ролі платоспроможності у фінансовій безпеці та визначенням наслідків її втрати займалися вітчизняні вчені, серед яких: А. А. Горбатенко, В. С. Сирота, О. С. Харченко.

Безпосередньо розробленні заходів підвищення платоспроможності присвячено праці Н. О. Власової, Н. Б. Теницької. Поряд із цим, сьогодні відсутній єдиний підхід щодо визначення поняття «платоспроможності підприємства», тому розкриття сутності даного показника є актуальним з теоретичної точки зору [2, с. 116].

В ході своєї роботи судові експерти-економісти керуються більшістю термінів, які визначені законодавчими та нормативними актами. Так, при проведенні експертиз, судові експерти-економісти застосовують термін «платоспроможність» визначений у «Методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства», затверджених наказом Міністерства економіки України від 19 січня 2006 № 14 (далі Методичні рекомендації № 14) [3]. У цих методичних рекомендаціях термін платоспроможність (ліквідність) трактується, як один з основних якісних показників діяльності підприємства, який визначає спроможність підприємства здійснювати платежі, розраховуватися з боргами в необхідному обсязі та в зазначений термін наявними у нього коштами або такими, які безперервно поповнюються за рахунок його діяльності.

Показник платоспроможності розраховується при проведенні судової економічної експертизи під час аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів підприємницької діяльності з метою оцінки його фінансової ситуації. Інформаційною базою аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства є бухгалтерська (фінансова) звітність. Фінансова звітність об'єднує систему узагальнених показників, які характеризують підсумки фінансово-господарської діяльності підприємства. Дані фінансової звітності є основними джерелами інформації для аналізу фінансового стану підприємства. У свою чергу, аналіз фінансового стану дозволяє виявити забезпеченість фінансовими ресурсами, доцільність і ефективність їх розміщення та використання, платоспроможність підприємства, його фінансові взаємини з партнерами. Все це є важливим моментом при проведенні судових економічних досліджень з питань банкрутства, доведення до банкрутства, визначення реальної грошової оцінки майна підприємства. Оцінка цих показників необхідна для ефективного управління підприємством оскільки відображає реальну фінансову картину, що склалася на підприємстві під впливом різних факторів. Фінансова звітність і оцінка фінансового стану є необхідним інструментарієм під час виявлення різного роду протиправних дій в економічній сфері та аналізу тенденцій їх подальшого розвитку.

Економічний аналіз базується перш за все на взаємозв'язку різних економічних показників, які за умов нормальної економічної діяльності перебувають у поєднаному стані. Взаємозв'язки економічних показників, як правило, обумовлені взаємопов'язаністю господарських процесів і операцій [4, с. 471]. Питання предмета й об'єкта безпосередньо судової економічної експертизи розглянуто О. В. Хомутенком та С. В. Кудряшовою, за якими предмет судової економічної експертизи – це фактичні дані, які містяться в об'єктах дослідження, та інформація про господарські операції (стан і результати економічної діяльності суб'єктів економічних відносин), що мають істотне значення для органу, який призначив експертизу, та встановлюються й одержуються в результаті дослідження документів із застосуванням спеціальних знань у галузі економіки [5, с. 556]. Крім того, предметом судової економічної експертизи є відображення інформації щодо фінансово-економічних показників діяльності підприємств, формування їх статутних фондів, банкрутства та ліквідації підприємств, орендних відносин, цільового використання бюджетних коштів та грошових коштів підприємств за господарськими операціями у справах, що перебувають у провадженні органів досудового слідства чи суду.

Об'єкти судової економічної експертизи – це документи, котрі у своїй сукупності містять інформацію, яка формує предмет дослідження [5, с. 556]. До об'єктів дослідження судових економічних експертиз, у ході яких проводиться аналіз фінансово-господарського стану підприємства, на предмет наявності у нього ознак неплатоспроможності треба віднести: баланс підприємства; звіт про фінансові результати; звіт про рух грошових коштів; звіт про власний капітал; примітки до річної фінансової звітності.

Поточною неплатоспроможністю характеризується фінансовий стан будь-якого підприємства, якщо на конкретний момент у зв'язку з випадковим збігом обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу, що відповідно до законодавчого визначення розглядається як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати

грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше, як через відновлення платоспроможності [3].

В експертній практиці, розрахунок платоспроможності підприємства здійснюється для встановлення можливості погашення підприємством податкових зобов'язань або податкового боргу. У сучасних умовах господарювання існує вірогідність, що у випадку своєчасної та в повному обсязі сплати підприємством грошового зобов'язання або погашення податкового боргу в повному обсязі, у нього може виникнути неплатоспроможність (банкрутство). У такому випадку підприємство може скористатися ст. 100 Податкового кодексу України [6] та отримати розстрочення (відстрочення) грошових зобов'язань або податкового боргу платників податків. Податковим кодексом України передбачено, що розстрочення та відстрочення грошових зобов'язань або податкового боргу в межах процедури відновлення платоспроможності боржника здійснюються відповідно до законодавства з питань банкрутства.

Наявність загрози виникнення неплатоспроможності (банкрутства) платника податків в разі своєчасної та в повному обсязі сплати ним грошового зобов'язання або погашення податкового боргу в повному обсязі підтверджується висновком органу ДФС про результати аналізу фінансового стану заявника, за даними його бухгалтерського обліку. Для оцінки платоспроможності підприємства, яке звернулося за розстроченням грошових зобов'язань (податкового боргу), органи ДФС застосовують Методичні рекомендації, які є додатком до листа Міністерства доходів і зборів України від 05.06.2013 № 7017/7/99–99–11–02–03–17 [7] (далі – Методичні рекомендації).

Відповідно до цих Методичних рекомендацій, оцінка платоспроможності підприємства здійснюється на підстав коефіцієнт покриття та коефіцієнта загальної ліквідності (Кзл). Коефіцієнт покриття визначається як відношення всієї суми оборотних активів до короткострокових зобов'язань. Його нормативне значення – від 2 до 2,5. Коефіцієнт загальної ліквідності (Кзл) характеризує очікувану платоспроможність підприємства на період, який дорівнює середній тривалості одного обороту дебіторської заборгованості, за умови своєчасного погашення дебіторської заборгованості. Нормативне значення Кзл – не менше 1. Цей коефіцієнт показує, скільки відсотків боргів підприємство зможе сплатити, а скільки перейде до розряду прострочених [7].

Відповідно до Методичних рекомендацій [7], у разі відповідності коефіцієнта загальної ліквідності граничним межам підприємство визнається таким, що може забезпечити погашення короткотермінових зобов'язань. У разі негативної динаміки платоспроможності підприємства та якщо значення коефіцієнтів платоспроможності (Кп та Кзл) нижчі граничних рівнів, необхідно проаналізувати заходи, які передбачено вжити підприємством протягом дії розстрочення. Виключно за умови документального підтвердження, можуть враховуватися вся додаткова інформація, розрахунки та обґрунтування. Здійснення органом Міндоходів аналізу загрози виникнення, накопичення або непогашення податкового боргу та аналізу фінансового стану проводиться на підставі оригіналів документів (засвідчених підписом керівника та проставленням печатки підприємства), які надано у пакеті документів у вигляді додатків [7].

Таким чином, документальному підтвердженню підлягають лише числові показники, що містяться у висновках про можливість надання розстрочення (відстрочення), які формуються органом доходів і зборів за місцем обліку платника податків або за місцем обліку його грошових зобов'язань (податкового боргу), та які разом з копіями документів, доданих до заяви, надсилає на адресу органу доходів і зборів вищого рівня для прийняття рішення про розстрочення (відстрочення). Самі ж рішення щодо можливості розстрочення грошових зобов'язань (податкового боргу), підставою прийняття яких є висновок про можливість надання розстрочення (відстрочення), який формується органом доходів і зборів за місцем обліку платника податків або за місцем обліку його грошових зобов'язань (податкового боргу), можна дослідити лише нормативно відносно процедури їх прийняття визначеної в наведених вище нормативних актах, зокрема, в частині відповідності повноти та переліку пакету документів, на підставі яких таке рішення було прийнято, вимогам нормативно правових актів, що регулюють дане питання. При цьому надання оцінки виникнення права платників податків на отримання розстрочень податкових зобов'язань та/або податкового боргу,

передбачає надання правової оцінки діям посадових осіб суб'єктів господарювання та контролюючих органів, що не відноситься до компетенції експерта-економіста.

Список використаних джерел:

1. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. Львів : ЛБІ НБУ, 2000. 485 с.
2. Журавльова Ю. Ю. Класифікація зовнішніх факторів впливу на платоспроможність підприємства. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2005 № 4. С. 60–67.
3. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : наказ Міністерства економіки України від 19 січня 2006 № 14. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME06025.html (дата звернення: 01.03.2019).
4. Рибкіна Т. В. Місце фінансової звітності в інформаційному забезпеченні економічних досліджень. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : збірник наук. праць. Харків : Право, 2009. Вип. 9. С. 470–474.
5. Хомутенко О. В., Кудряшова С. В. Про предмет і об'єкт судової економічної експертизи. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : збірник наук. праць. Харків : Право, 2010. Вип. 10. С. 553–561.
6. Податковий кодекс України : закон України № 2755–VI від 02.12.2010 р. ВР. 2011 № № 13–17. Ст. 112 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 01.03.2019).
7. Про направлення доопрацьованих Методичних рекомендацій : лист Міністерства доходів і зборів від 05.06.2013 № 7017/7/99–99–11–02–03–17. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MDS00165.html (дата звернення: 01.03.2019).

УДК 343.98:347.23

Маніна О. В., заступник завідувача відділу Харківського
НДЕКЦ МВС України
Ольховікова Т. О., ст. судовий експерт Харківського НДЕКЦ
МВС України,
e-mail: 21_ibeerz@ukr.net

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ ФАКТІВ НЕДООТРИМАННЯ ДОХОДІВ ВІД НАДАНОГО У
КОРИСТУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА**

Актуальність теми нашої доповіді зумовлена потребою знайти загальні методичні підходи та засоби щодо дослідження виявлених фактів недоотримання державним бюджетом в особі державних підприємств, установ і організацій доходів у вигляді орендної плати, що в економічному сенсі є збитками, спричиненими державі.

У наукових роботах багатьох сучасних вчених, таких як В. В. Дараган, В. В. Єфімов, С. В. Северин, А. Г. Шиян, Т. Г. Китайчук, В. Ю. Безгубенко, розглядаються питання злочинів у сфері господарської діяльності державних підприємств, установ і організацій.

У разі передачі в оренду нерухомого майна (у тому числі, цілісних майнових комплексів), яке є державною власністю, орендодавцем є Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва.

Методика розрахунку орендної плати за державне майно та пропорції її розподілу, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.1995 № 786 (зі змінами та доповненнями; далі – Методика № 786) [1]. Нарахування на суму орендної плати здійснюються згідно з чинним законодавством України.

Розмір річної або щомісячної орендної плати визначається залежно від об'єкта оренди та орендаторів. Спрямування та розподіл орендної плати визначається п. 17 Методики № 786 [1] залежно від об'єкта оренди та орендатора. Зокрема, відповідно до ст. 5 Закону України від 10.04.1995 № 2269-ХІІ «Про оренду державного та комунального майна» [2], орендодавцем щодо цілісних майнових комплексів підприємств, їх структурних підрозділів та нерухомого майна, а також майна, що не увійшло до статутного (складеного) капіталу господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації), що є державною власністю, крім майна, що належить до майнового комплексу Національної академії наук України та галузевих академій наук, а також майна, що належить вищим навчальним закладам та/або науковим установам, що надається в оренду науковим паркам та їхнім партнерам є Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва.

Отже, у разі коли орендодавцем майна є Фонд державного майна, його регіональне відділення чи представництво, орендна плата спрямовується: